

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ГОСПОДАРСТВО і ПРАВО

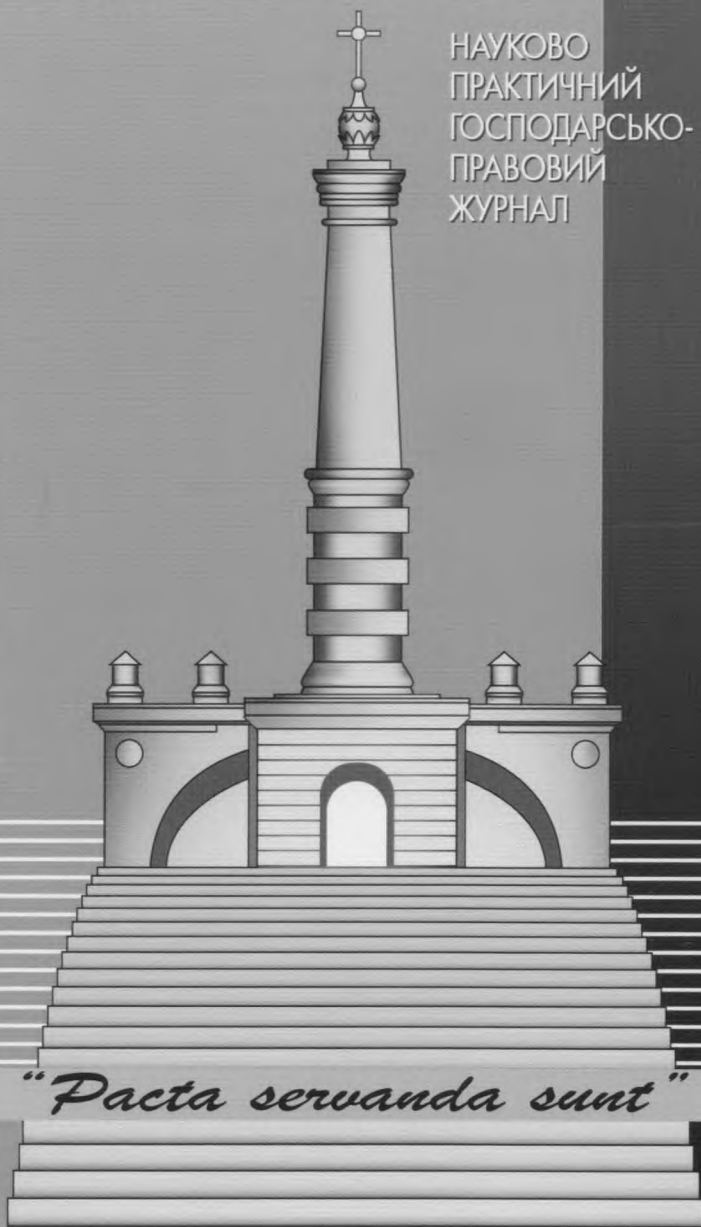
*Характеристика нерухомого майна
як об'єкта цивільного права*

*Особливості колізійного регулювання
укладання шлюбу*

*Саморегульовані організації
у сфері цифрової економіки*

*Види відповідальності
у процедурі банкрутства*

НАУКОВО
ПРАКТИЧНИЙ
ГОСПОДАРСЬКО-
ПРАВОВИЙ
ЖУРНАЛ

"Pacta servanda sunt"

2
2020 (288)
КИЇВ

Наталія Башурин,
аспірант кафедри цивільного
асистент кафедри судочинства
Навчально-наукового юридичного
ДВНЗ «Прикарпатський нац

НЕЮРИСДИКЦІЙНА НАУКОВО-ТЕХНІЧНА

У статті автором вказано
ного правового механізму захисту
вої літератури із заданої теми
«захист» прав інтелектуальних
цих термінів і те, чим вони
технічної інформації і про те,
Далі автор зосереджує увагу
форми захисту можуть застосовувати
форм захисту науково-технічної
порядки її захисту, а також
ли захисту прав на науково-технічну
застосування самозахисту як
захисту науково-технічної інтелектуальної
претензійний порядок захисту
характеристики, але водночас
во визначений порядок їх застосування
найпоширеніших процедур не
їх реалізації. Науковцем у дослідженні
інформацію з акцентом на його
щодо правового регулювання п

Ключові слова: науково-технічна інформація, неюрисдикційна форма захисту, технічна інформація.

Постановка проблеми
етапі розвитку суспільства
більш цінних ресурсів є інтелектуальними
бливо якщо її використати на свою
певну вигоду для автора та отримати
У цьому аспекті науково-технічна інфор
мація, як основа для промислової діяль
об'єктом правовідносин та предметом
вого захисту її охорони.

Нині питання захисту науково-технічної
вої інформації у сфері прав інтелектуальних
врегульоване лише нормами національного
процедура, а спеціальний механізм захисту
перебуває на етапі формування. Варто
вказати, що реформування процесів захисту
швидше не процесами всередині країни, а
євроінтеграцією. Нечисленні спроби захисту
захисту прав на науково-технічну інформацію
спричиняє потребу в ефективній системі
системі органів та процедур захисту такої
кості та однозначності, а також ефективній
ції захисту серед населення.

© Н. Башурин, 2020

На першій сторінці
обкладинки –
пам'ятник
Магдебурзькому
праву в м. Києві

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

- Ірина Курбатова**
Участь прокурора у перегляді судових рішень
судом апеляційної інстанції..... 322
- Юлія Циганюк**
Англо-американська система кримінального процесу..... 327

КРИМІНАЛІСТИКА

- Руслан Комісарчук**
Діяльність із виявлення, розслідування та попередження
злочинів як об'єкт криміналістичної технології..... 332
- Владислав Негребецький**
Використання рефлексивного мислення та управління
під час слідчого експерименту..... 338

СУДОУСТРІЙ ТА ПРОКУРАТУРА

- Ольга Саленко**
Окремі питання етизації судової влади:
історичний аспект, міжнародний досвід, національні реалії..... 343

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

- Олена Банчук-Петросова**
Проблеми регулювання міжнародних авіаційних перевезень
пасажирів та шляхи удосконалення законодавства..... 351
- Катерина Буряк**
Особливості антикорупційного законодавства
в країнах Європейського Союзу..... 356
- Юлія Панфилова**
Развитие правовых элементов пиратства
как международного преступления..... 361

РЕЦЕНЗІЇ

- Наталія Оніщенко**
Рецензія на монографію Людмили Михайлівни Андрусів
«Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення
нормативно-правових актів»..... 367

Співзасновники:

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України, ТОВ «Гарантія», Адвокатське об'єднання «Gestors»
Видавець: ТОВ «Гарантія»

ISSN 2663-5313 (print)
ISSN 2663-5321 (online)

Журнал є фаховим виданням з юридичних наук
на підставі Наказу МОН України № 1328 від 21.12.2015 (додаток № 8).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus International* (Республіка Польща)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15779-4251ПР від 02.11.2009 р.

Журнал рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
(Протокол № 3 від 26.02.2020 року)
Офіційний сайт: pgr-journal.kiev.ua

Підписано до друку 28.02.2020. Формат 70x108 1/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 42.78. Обл.-вид. арк. 40. 22.
Тираж - 255. Замовлення № 0320/83
Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»,
73021, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

© Товариство з обмеженою відповідальністю «Гарантія», 2020.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15779-4251ПР від 02.11.2009 р.
Поштова адреса редакції: 01032, м. Київ, вул. Назарівська, 7-Б, оф. 4.
Тел./факс (044) 513-33-16.

Олександр Ковалишин Товариства осіб у країнах Східної Європи	98
Яна Левшина Види відповідальності у процедурі банкрутства	105
Арїна Савченко Смерть фізичної особи-боржника як підстава для закриття провадження у справі про банкрутство	109
Богдан Устименко, Тетяна Устименко Про правові аспекти видобування вуглеводнів відповідно до угод про розподіл продукції у виключній економічній зоні України	115
Катерина Харківська Основні напрями здійснення державного регулювання виробничої діяльності в Україні	122

ТРУДОВЕ ПРАВО

Ольга Бурлака Сучасний стан правового регулювання соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні	128
Роман Грищенко До характеристики об'єктивної сторони дисциплінарного проступку	134
Віолета Дейнека Генеza і сутність права на працю	139
Тетяна Жовнір Співвідношення поняття «самозайнята особа» з іншими суміжними правовими категоріями	145
Олена Луценко Звільнення державного службовця за результатами оцінювання службової діяльності	150
Валентин Мельник Особливості захисту трудових прав окремих категорій працівників у судовому порядку	155
Оксана Пожарова, Юрій Пожаров Юридичні гарантії трудових прав жінок: міжнародні акти та законодавство України	160

АГРАРНЕ ПРАВО

Ганна Корнієнко Агробізнес в Україні: правова регламентація як умова виникнення та розвитку	165
---	-----

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

Лідія Герасимчук Набувальна давність як підстава набуття права власності на земельну ділянку	172
--	-----

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Лариса Шевчук Екологічність як принцип публічних закупівель: законодавство України та стандарти Європейського Союзу	177
--	-----

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

В'ячеслав Бойко Поняття суддівської публічної адміністрації	182
Ганна Васїна Історичні і правові аспекти витоків адміністративного права України та Іспанії	188
Ольга Драчевська До питання визначення поняття «банківська діяльність»	193
Олег Золотоноша Реформування місцевого самоврядування в Україні	198
Олександр Константиї До питання конституціоналізації адміністративного права і судочинства України	203

Олена Коротун

Інститут адміністративної
забезпечення захисту інтел

Мирослава Красноборова

Організаційно-правові мож
для сприяння діяльності сп

Лєся Миськів

До проблеми визначення п

Людмила Могілевська

До проблеми взаємодії Наг
органами державної влади

Олександр Світличний, А

Суб'єкти публічного управл

Михайло Тернуцак

Вплив адміністративної ре
на теорію адміністративно

Катерина Чижко

Державна політика у сфер
алкогольних напоїв і їх шк
проблеми правового регул

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Віктор Мельник

Багатонаціональна Респуб
Ево Моралеса та політичн

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Денис Молдованов

Суб'єкт електроенергетики

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Анастасія Пекар

Співвідношення правових
від недобросовісної конку

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Вікторія Ботякова

Безпосередній об'єкт злоч

Максим Глоба

Кримінально-правові нас
у США та Великобританії

Марія Корабель

Правовий аналіз формува

Володимир Лутчин

Критерії класифікації кри
проступки у кримінально

Олена Ющик

Обмежувальні заходи, щ

КРИМІНОЛОГІЯ

Олена Бахуринська

Окремі питання вдоскона

Наталія Ліщук

Загальносоціальна профі

Маріана Тома

Історичний виклад розви

УДК 346.1

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.16>

Олександр Ковалишин,

канд. юрид. наук, науковий співробітник

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф. Г. Бурчака

Національної академії правових наук України

ТОВАРИСТВА ОСІБ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У статті аналізується роль товариств осіб у системі господарських товариств на основі порівняльного аналізу в країнах центральної та Східної Європи.

Автор зазначає, що хоча товариства осіб у центральних та східних державах-членах ЄС і не займають лідируючі позиції (в загальній кількості господарських товариств вони становлять меншість), та разом із тим розрив у співвідношенні не такий явний, як в Україні та інших пострадянських державах. Динаміка кількості товариств осіб хоча й не демонструє тенденції до збільшення, але й не зменшується. Тобто товариства осіб займають стабільну нішу в народному господарстві вищеназваних держав.

Акцентовується увага на тому, що в східних державах-членах ЄС (Польща, Словаччина, Чехія тощо) товариства осіб не розглядаються як юридичні особи, тож, відповідно, дохід таких товариств не підлягає оподаткуванню.

Автор піддає критиці пропонований у науковій літературі спосіб забезпечення можливості в Україні створення повних та командитних товариств як із правами, так і без прав юридичної особи, оскільки таке нововведення потребуватиме перегляду концептуальних засад корпоративного права України.

Підсумовується, що роль товариств осіб в Україні та інших країнах пострадянського простору за абсолютними та відносними показниками незначна порівняно з країнами ЄС, що зумовлено особливостями соціально-економічного розвитку, рівнем правової свідомості та ін. Незатребуваність товариств осіб у господарських відносинах зумовлена небажанням учасників ринку нести відповідальність за свої дії.

Найбільш доцільним, на думку автора, є метод встановлення певних преференцій для товариств осіб порівняно з товариствами капіталу, для того щоб учасники господарських відносин з власної волі були зацікавлені провадити діяльність саме у формі товариства осіб.

Тому пропонується диференціювання ставок оподаткування залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, оскільки досвід диференційованого підходу в оподаткуванні юридичних осіб не є новим у податковому праві України. Автором пропонується запровадити нижчі ставки оподаткування для товариств осіб порівняно з тими ставками, які застосовуються за загальним правилом до товариств капіталу.

Ключові слова: товариства осіб, командитне товариство, повне товариство, порівняльний аспект, правове запозичення, країни східної Європи.

Постановка проблеми. Систему господарських товариств України становлять товариства капіталу та товариства осіб. Перевагами останніх (зокрема, повних товариств) мали би бути можливість безпосередньої участі в господарській діяльності товариства, відсутність мінімального статутного капіталу. До переваг командитного товариства в літературі відносять можливість збільшити початковий капітал за рахунок внесків вкладників товариства, виключаючи, таким чином, необхідність залучення цього капіталу ззовні (шляхом укладання договорів позики, отримання кредиту тощо). З іншого боку, у вкладників виникає можливість

отримання прибутку від підприємницької діяльності товариства на досить вигідних умовах: без участі в управлінні його справами і з ризиком втрати тільки свого внеску в товаристві [1, с. 2].

На жаль, на практиці товариства осіб в Україні не затребувані. Та чи є це загальносвітовою тенденцією?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання командитних та повних товариств досліджувались у працях багатьох учених, зокрема І. Я. Бабєцької, О. М. Вінник, В. М. Коссака, Ю. Ю. Симонян, Ю. М. Юркевича, А. В. Філімонова, Ю. В. Яковлева та ін. Незважаючи

на наявність праць згаданої проблеми правового регулювання в умовах реформування законодавства і досі залишаються статистичні дані не застосованими.

Мета дослідження полягає у порівняльному аналізі правових регулювань командитних товариств із зареєстрованих власної поведінки вдосконалення їх правових форм.

Виклад основного матеріалу дослідження розпочато із дослідження зареєстрованих товариств в Україні.

Вищенаведена статистика свідчить, що повне та командитне товариство абсолютним показником діяльності до зниження. Падіння кількості зареєстрованих суб'єктів підприємства до певної міри типове для кожної країни та пов'язане з причинами: фінансовою політикою, економічною політикою, змінюваним бізнесом, зміною в законодавстві тощо. До прикладу, в Польщі об'єм зареєстрованих підприємств різко знизилась. Це пов'язано з кількістю так званих «сплящих» підприємств, які не здійснювали систематичної господарської діяльності, що призвело до втрати часу та грошей з метою оподаткування інших суб'єктів підприємства (як правило, юридичних осіб). Але й у відсотковому відношенні зареєстрованих організаційно-правових форм.

Кількість зареєстрованих товариств

Станом
Організаційно-правова форма
Усього юридичних осіб
акціонерні товариства
з них:
публічне акціонерне товариство
приватне акціонерне товариство
товариство з обмеженою відповідальністю
товариство з додатковою відповідальністю
повне товариство
командитне товариство
кооперативи

на наявність праць згаданих науковців, проблема правового регулювання товариств осіб в умовах реформування вітчизняного законодавства і досі залишається актуальною, статистичні дані не застосовувалися.

Мета дослідження полягає в проведенні порівняльного аналізу вітчизняного нормативного регулювання повних та командитних товариств із зарубіжним, а також висловлення власної позиції щодо необхідності вдосконалення їх правового статусу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз поширеності та їх реалізації на практиці доцільно розпочати із динаміки кількості зареєстрованих господарських товариств в Україні.

Вищенаведена статистика яскраво свідчить, що повне та командитне товариство за абсолютним показником демонструє тенденцією до зниження. Падіння кількості тих чи інших зареєстрованих суб'єктів господарювання є до певної міри типовим явищем в економіці кожної країни та пов'язане з різними причинами: фінансовою кризою, зміною економічної політики, боротьбою з тіньовим бізнесом, зміною в податковому законодавстві тощо. До прикладу, після введення обов'язкового єдиного внеску для фізичних осіб-підприємців кількість останніх в Україні різко знизилась. Це пов'язано зі значною кількістю так званих «сплячих ФОПів», які не здійснювали систематичної активної господарської діяльності, використовувались від часу до часу з метою оптимізації оподаткування інших суб'єктів господарювання (як правило, юридичних осіб) у зв'язку з їх вищим рівнем податкового навантаження.

Але й у відсотковому відношенні до інших організаційно-правових форм суб'єк-

тів господарювання повне та командитне товариство втрачають своє значення. Це свідчить, що не лише ті об'єктивні чинники, які є загальними для всіх (кризові явища в економіці тощо) виступають тими факторами, які зумовлюють неефективність та незадержуваність товариств осіб на практиці. На думку Ю. В. Яковлева, залучення в командитні товариства іноземних інвестицій є скоріше винятком, ніж правилом [3, с. 14].

Видається, першочергове значення має необмежена солідарна відповідальність учасників товариств осіб. На це неодноразово вказувалося в юридичній літературі. Недосконалість правового регулювання командитних товариств, так само як і повних, зумовлена встановленням необмеженої відповідальності повних учасників командитного товариства, неврегульованістю питання взаємовідносин вкладників із товариством, а також тим, що на законодавчому рівні не враховано особливі умови заснування командитного товариства, тощо [1, с. 2-3]. За одночасної відсутності податкових преференцій інвестори не готові нести вищі ризики, які пов'язані з потенційною можливістю втрати особистого майна, за відсутності переваг таких типів суб'єктів господарювання на ринку.

Падіння частки повних командитних товариств не лише в абсолютних, але й в кількісних показниках дає підстави вважати, що товариства осіб в Україні є зовсім не затребуваними сьогодні. Дані суб'єкти господарювання практично не відіграють вагомої ролі в господарському обороті України. То чи є товариства осіб «атавізмами» корпоративного права України?

Слід зауважити, що подібна негативна статистика для товариств осіб спостеріга-

Таблиця 1

Кількість зареєстрованих підприємницьких товариств в Україні [2]

Станом	на 1 січня 2017 року		на 1 січня 2018 року		на 1 січня 2019 року	
	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %
Усього юридичних осіб	1185071		1235024		1298435	
акціонерні товариства	15206	1,28	14710	1,19	14310	1,10
з них:						
публічне акціонерне товариство	3122	0,26	2186	0,18	1727	0,13
приватне акціонерне товариство	4348	0,36	5076	0,41	5304	0,41
товариство з обмеженою відповідальністю	532401	44,92	576554	46,68	632231	48,69
товариство з додатковою відповідальністю	1392	0,12	1453	0,12	1502	0,12
повне товариство	1378	0,11	1344	0,11	1322	0,10
командитне товариство	384	0,03	377	0,03	370	0,03
кооперативи	26460	2,23	26975	2,18	27524	2,12

ється і в інших країнах пострадянського простору (РФ, Білорусь та ін.).

У Білорусі на 30 серпня 2010 року в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та індивідуальних підприємців значилося 104 530 комерційних організацій. Серед них унітарних підприємств – 52 606, товариств з обмеженою відповідальністю – 34 098, товариств з додатковою відповідальністю – 9 540, закритих акціонерних товариств – 2 212, відкритих акціонерних товариств – 1 959, селянських (фермерських) господарств – 2 793, виробничих кооперативів (в тому числі сільськогосподарських виробничих кооперативів) – 1 318, повних товариств – 1, командитних товариств – 3 [5, с. 54].

Як вбачається із згаданої статистики, в Білорусі товариства осіб, незважаючи на рівноцінне правове регулювання на рівні з товариствами капіталу, не відіграють жодної економічно вагомої ролі. Тому, з огляду на їх незатребуваність в економіці країни (за інформацією Міністерства юстиції Республіки Білорусь станом на січень 2018 року створено 1 повне товариство і 2 командитних), пропонувалося виключити дані організаційно-правові форми з числа комерційних організацій. Задля цього пропонувалося виключити статті 66-85 ЦК Республіки Білорусь, а також внести зміни до статей 63, 64 ЦК Республіки Білорусь [6]. Даний законопроект так і не був втілений в життя.

Таблиця 2

Кількість зареєстрованих комерційних організацій в Російській Федерації [4]

Станом	на 01.01.2017 року		на 01.01.2018 року		на 01.02.2019 року	
	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %
Кількість комерційних організацій	3895974	-	3729191	-	3422486	-
Кількість акціонерних товариств	102 293	2,63	86 440	2,31792901	72 807	2,1273133
з них:						
Закрите акціонерне товариство	81 705	2,10	69 954	1,87	59 217	1,73
Відкрите акціонерне товариство	19 904	0,51	15 829	0,42	12 551	0,367
Товариство з обмеженою відповідальністю	3742114	96,05	3597536	96,47	3310022	96,71
Товариство з додатковою відповідальністю	12	0,0003	6	0,00016	5	0,0001
Повних товариств	217	0,0055	189	0,005	169	0,0049
Товариств на вірі	439	0,01	367	0,009	309	0,009
Виробничих кооперативів	14 870	0,38	13 111	0,35	11 787	0,34

Таблиця 3

Кількість зареєстрованих господарських товариств та кооперативів Австрії [9]

Станом	на 31.12.2016 року		на 31.12.2017 року		на 31.12.2018 року	
	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %
Господарських товариств (Gesellschaften)	131688		134561		137823	
Акціонерне товариство (Aktiengesellschaft)	1374	1,04	1 311	0,97	1290	0,94
Товариство з обмеженою відповідальністю (Gesellschaft mit beschränkter Haftung)	99512	75,57	102 102	75,88	104980	76,17
Повне товариство (Offene Gesellschaft)	9018	6,85	9431	7,01	9819	7,12
Командитне товариство (Kommanditgesellschaft)	21784	16,54	21717	16,13	21734	15,77
Виробничий кооператив (Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaft)	836	0,63	819	0,61	800	0,58

Натепер товариства осіб в господарських товариств Білорусі.

Як вбачається з вищевказаної статистики, товариства осіб не відіграють жодної економічно вагомої ролі. Тому, з огляду на їх незатребуваність в економіці країни (за інформацією Міністерства юстиції Республіки Білорусь станом на січень 2018 року створено 1 повне товариство і 2 командитних), пропонувалося виключити дані організаційно-правові форми з числа комерційних організацій. Задля цього пропонувалося виключити статті 66-85 ЦК Республіки Білорусь, а також внести зміни до статей 63, 64 ЦК Республіки Білорусь [6]. Даний законопроект так і не був втілений в життя.

То, можливо, втрата історичних форм товариств осіб є загальносвітовою тенденцією до зниження. Тому, з огляду на їх незатребуваність в економіці країни (за інформацією Міністерства юстиції Республіки Білорусь станом на січень 2018 року створено 1 повне товариство і 2 командитних), пропонувалося виключити дані організаційно-правові форми з числа комерційних організацій. Задля цього пропонувалося виключити статті 66-85 ЦК Республіки Білорусь, а також внести зміни до статей 63, 64 ЦК Республіки Білорусь [6]. Даний законопроект так і не був втілений в життя.

Кількість зареєстрованих

Станом

Станом	Кількість зареєстрованих
Організаційно-правова форма	
Господарських товариств	
Акціонерне товариство (Spółka akcyjna)	
Товариство з обмеженою відповідальністю (Spółka z o.o.)	
Партнерське товариство (Spółka partnerska)	
Повне товариство (Spółka jawna)	
Командитне товариство (Spółka komandytowa)	
Командитно-акціонерне товариство (Spółka komandytowo-akcyjna)	
Виробничий кооператив (Spółdzielnia)	

Кількість зареєстрованих

Станом

Станом	Кількість зареєстрованих
Організаційно-правова форма	
Господарських товариств	
Акціонерне товариство (Részvénytársaság)	
Товариство з обмеженою відповідальністю (Korlátolt Felelősségű Társaság)	
Повне товариство (Közkereseti társaság)	
Командитне товариство (Béti társaság)	

Натепер товариства осіб входять до системи господарських товариств Білорусі [7].

Як вбачається з вищенаведеної статистики, товариства осіб не є популярними, коли здійснюється вибір організаційно-правової форми для ведення господарської діяльності, серед провідних пострадянських країн (Україна, Білорусія, РФ та ін.). Їх кількість незначна, а відповідна динаміка показує тенденцію до зниження.

То, можливо, втрата позицій товариствами осіб є загальносвітовою тенденцією? Автор не береться зіставляти динаміку товариств осіб України та відповідну динаміку інших правових систем, оскільки таке порівняння було б науково некоректним у зв'язку з відмінностями в культурному та правовому розвитку, різним господарським призначенням. Натомість доцільно здійснити порівняльний аналіз із корпоративним правом деяких держав-членів Європейського Союзу.

Система господарських товариств України формувалась під значним впливом німецької моделі корпоративного права. Тому доцільно навести статистику Німеччини, а також близької до неї Австрії.

У Німеччині товариства осіб відіграють вагомий роль в економіці країни. Станом на 2017 р. серед загальної кількості суб'єктів господарювання (3,48 млн.) було зареєстровано 844 609 господарських товариств, з яких товариства капіталу становили 520 524 (61,63 %), а товариства осіб – 324 085 (38,37 %) [8]. Тобто товариства осіб становлять понад 1/3 від усієї кількості господарських товариств. В Австрії близько чверті всіх господарських товариств становлять товариства осіб.

Слід визнати, що підприємницьке середовище у вищезгаданих країнах не зазнало впливу комуністично-соціалістичної ідеології, їхня економіка постійно розвивалась

Таблиця 4

Кількість зареєстрованих господарських товариств Польщі [10]

Станом	на 01.01.2017 року		на 01.01.2018 року		на 01.01.2019 року	
	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %
Господарських товариств	501056	-	537273	-	489908	-
Акціонерне товариство (<i>spółka akcyjna</i>)	11769	2,35	12044	2,24	9938	2,02
Товариство з обмеженою відповідальністю (<i>Spółka z o.o.</i>)	420789	83,98	451863	84,10	402168	82,09
Партнерське товариство (<i>spółka partnerska</i>)	2249	0,45	2333	0,43	2376	0,48
Повне товариство (<i>spółka jawna</i>)	36368	7,26	36399	6,77	35753	7,29
Командитне товариство (<i>spółka komandytowa</i>)	25647	5,12	30654	5,71	35826	7,31
Командитно-акціонерне товариство (<i>spółka komandytowo-akcyjna</i>)	4234	0,84	3980	0,74	3847	0,78
Виробничий кооператив (<i>spółdzielnia</i>)	17633	3,52	17694	3,29	11655	2,37

Таблиця 5

Кількість зареєстрованих господарських товариств Угорщини [11]

Станом	на 31.12.2017 року		на 31.12.2018 року		на 31.12.2019 року	
	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %	Загальна кількість	% від заг. к-сті, %
Господарських товариств	516 881		508 609		503 564	
Акціонерне товариство (<i>Részvénytársaság</i>)	6783	1,31	7083	1,39	7313	1,45
Товариство з обмеженою відповідальністю (<i>Korlátolt Felelősségű Társaság</i>)	380 082	73,53	376 304	73,99	375 579	74,58
Повне товариство (<i>Közkereseti társaság</i>)	3 299	0,64	3 096	0,61	2 873	0,57
Командитне товариство (<i>Betéti társaság</i>)	126 825	24,54	122 126	24,01	117 799	23,39

на капіталістичних ринкових засадах, правовою культурою і традиціями ведення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання необхідність дотримання балансу приватно-публічних інтересів та принципу «вища прибутковість – вища відповідальність» сприймається як аксіома комерційного (господарського) права.

Тому для порівняння варто взяти також і дані про зареєстровані господарські товариства колишніх країн Варшавського договору. По-перше, останні після розпаду Радянського Союзу та зміни вектору на інтеграцію до Європейського співтовариства стикнулися з тими самими проблемами й викликами, що й пострадянські держави. По-друге, корпоративне право більшості з них конструювалося за зразком корпоративного права Німеччини. Тому доцільно навести статистику таких країн, як Польща, Угорщина.

Як вбачається, хоча товариства осіб у центральних та східних державах-членах ЄС і не займають лідируючі позиції (в загальній кількості господарських товариств їх меншість), та разом із тим розрив у співвідношенні не такий явний, як в Україні та інших пострадянських державах. Динаміка кількості товариств осіб хоча й не демонструє тенденції до збільшення, але й не зменшується (за винятком Угорщини). Тобто товариства осіб займають стабільну нішу в народному господарстві вищезазначених держав. Справді, можна говорити про дотримання приватних (отримання вищих прибутків за рахунок меншого податкового навантаження) та публічних інтересів (імовірність вищого рівня захисту контрагентів, споживачів тощо).

Тому правове регулювання товариств осіб в Україні потребує системних змін. За наявного рівня правового регулювання повні та командитні товариства не будуть затребуваними в господарському обороті. На думку автора, причини полягають у непродуманому, науково не обґрунтованому запозиченні досліджуваних організаційно-правових форм.

Шляхи розв'язання проблеми можуть бути різними. Пропонована в Республіці Білорусь відмова від таких видів товариств видається недоцільною. І доля відповідного законопроекту в Білорусі, і позитивна динаміка провадження діяльності товариств осіб у державах-членах ЄС є прямими тому підтвердженнями. Відсутність директив, які б мали на меті уніфікувати корпоративне право держав-членів ЄС в частині права товариств осіб, зумовлена не європейським песимізмом щодо майбутнього товариства осіб, а, радше, різницею у концептуальних підходах

до поняття товариств у державах-членах ЄС. Тому виключення товариств осіб із системи підприємницьких товариств в Україні було б необґрунтованим та хибним кроком.

Необхідно змінювати підходи або ж хоча б окремі аспекти правового регулювання товариств осіб. У східних державах-членах ЄС (Польща, Словаччина, Чехія тощо) товариства осіб не розглядаються як юридичні особи, тож, відповідно, дохід таких товариств не підлягає оподаткуванню. Слід відзначити, що у вітчизняній науці також висловлювались думки щодо необхідності забезпечення можливості створення повних та командитних товариств як із правами, так і без прав юридичної особи з наділенням їх ключовими ознаками [12, с. 98; 13, с. 57; 14, с. 6-7]. Рішення, безумовно, цікаве, але запровадження даного досвіду потребує перегляду концептуальних засад корпоративного права України, що вимагає, напевно, не одного ґрунтовного наукового дослідження для його реалізації.

Іншим шляхом розв'язання проблеми могло би бути закріплення в імперативному порядку за окремими видами господарської діяльності обов'язковості її провадження лише у визначених організаційно-правових формах. Банки провадять діяльність виключно в організаційно-правовій формі акціонерного товариства або кооперативного банку (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про банки і банківську діяльність») [15]. Господарська діяльність довірчих товариств провадиться у формі товариства з додатковою відповідальністю. Довірче товариство – товариство з додатковою відповідальністю, яке здійснює представницьку діяльність відповідно до договору, укладеного з довірцями майна щодо реалізації їхніх прав власників (ст. 1 Декрету КМУ «Про довірчі товариства» [16]). В юридичній літературі зазначається, що доцільною є зміна організаційно-правової форми довірчих товариств із товариства з додатковою відповідальністю на повне товариство, що дало б змогу посилити відповідальність довірчих товариств перед клієнтом у разі зловживання з боку довірчих товариств довірою та їхньої недобросовісної поведінки [17, с. 36]. На думку І. Кучеренко, з розвитком підприємницьких відносин розширюватимуться види діяльності, які матимуть право здійснювати тільки повні та командитні товариства [18].

За раніше чинним Законом України «Про підприємництво» діяльність у сфері ломбардних операцій могла здійснюватися виключно у формі повних товариств (ч. 2 ст. 4) [19]. Але ні в проекті Закону України «Про ломбарди і ломбардну діяльність» [20], ні в Розпорядженні Державної комісії

з регулювання ринків фінансових послуг України № 3981 від 26.04.2005 р. Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардними підприємствами, а також вимоги до звуження повноважень організаційно-правових форм надання ломбардної діяльності, а також само і для інших видів господарської діяльності на ринку фінансових послуг.

Станом на 31.12.2018 до складу фінансового ринку належали: 10 банків; 358 кредитних установ; 940 фінансових компаній; 22 акціонерних пенсійних фонди; 22 акціонерних державних пенсійних фондів; 1 товариство. Як видається, на ринку фінансових послуг товариства осіб не мають переваги. Між тим ринок фінансових послуг потребує особливого піклування та захисту прав та інтересів його учасників, оскільки априорі несе певні ризики для інвесторів, так і для економіки країни в цілому. Варто відзначити, що всі останні світові економічні кризи (Велика рецесія 2008-2009 рр., Азійська фінансова криза 1997-1998 рр.) розпочинались саме через брак правового забезпечення та моніторингу фінансових послуг. Звичайно, кризи світового масштабу з'являються не лише від проблем у корпоративній діяльності акціонерних товариств, а й природою здатні акумулювати людські ресурси. Але відсутність належного контролю автором, теж має певні наслідки.

Нині чинним законодавством передбачено певний вид діяльності у формі повного чи командитного товариства не передбачено. Та й обов'язковості здійснення діяльності для окремих сфер господарської діяльності виключно у певній організаційно-правовій формі видається малодієвальною. На нашу думку, такий імперативний підхід порушував би принцип свободи підприємницької діяльності, можливість вибору виду товариства.

Найбільш доцільним видається запровадження певних переваг для товариств осіб порівняно з товариствами з обмеженою відповідальністю, для того щоб учасники господарської діяльності з власної волі були зацікавлені у здійсненні діяльності саме у формі товариства.

Тому одним зі способів розв'язання проблеми могло би бути диференційоване оподаткування залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарської діяльності. Досвід диференційованого оподаткування юридичних осіб у податковому праві України

з регулювання ринків фінансових послуг України № 3981 від 26.04.2005 «Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами» [21] жодних вимог щодо звуження переліку можливих організаційно-правових форм провадження ломбардної діяльності немає. Так само і для інших видів господарської діяльності на ринку фінансових послуг.

Станом на 31.12.2018 до небанківського фінансового ринку належали: 281 страхова компанія; 358 кредитних установ; 359 ломбардів; 940 фінансових компаній; 62 недержавних пенсійних фонди; 22 адміністратора недержавних пенсійних фондів; 2 довірчі товариства. Як видається, на ринку фінансових послуг товариства осіб не набули популярності. Між тим ринок фінансових послуг потребує особливого піклування та гарантування прав та інтересів його учасників, оскільки априорі несе певні ризики як для інвесторів, так і для економіки та економічної безпеки країни в цілому. Варто лише згадати, що всі останні світові економіко-фінансові кризи (Велика рецесія 2007–2008 року, Азійська фінансова криза 1997 року тощо) розпочинались саме через брак ефективного правового забезпечення та моніторингу на ринку фінансових послуг. Звичайно, причини криз світового масштабу залежать перш за все від проблем у корпоративному управлінні акціонерних товариств, які за своєю природою здатні акумулювати значні фінансові ресурси. Але відсутність аналогів, на переконання автора, теж має певне значення.

Нині чинним законодавством провадження певного виду діяльності виключно у формі повного чи командитного товариства не передбачено. Та й закріплення обов'язковості здійснення господарської діяльності для окремих сфер народного господарства виключно у певній організаційно-правовій формі видається малоефективним. На нашу думку, такий імперативний порядок порушував би принцип свободи підприємницької діяльності, можливість вільного вибору виду товариства.

Найбільш доцільним видається метод встановлення певних преференцій для товариств осіб порівняно з товариствами капіталу, для того щоб учасники господарських відносин з власної волі були зацікавлені провадити діяльність саме у формі товариства осіб.

Тому одним зі способів розв'язання даної проблеми могло би бути диференціювання ставок оподаткування залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання. Досвід диференційованого підходу до оподаткування юридичних осіб не є новим у податковому праві України. Натепер

базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків (ст. 136.1. Податкового кодексу України) [22]. Водночас для окремих видів діяльності встановлюється інші ставки оподаткування (ст. 136.2). До доходів нерезидентів та прирівняних до них осіб із джерелом їх походження з України застосовуються такі ставки оподаткування: 0, 4, 6, 12, 15 і 20 відсотків (п. 136.3). Запроваджена також система спрощеного оподаткування.

Тому ще одним із можливих шляхів покращення привабливості ведення господарської діяльності у формі товариств осіб могло би бути диференціювання оподаткування прибутку товариств осіб та товариств капіталу. Для товариств осіб варто було би встановити меншу відсоткову ставку оподаткування.

Висновки

Роль товариств осіб в Україні та інших країнах пострадянського простору за абсолютними та відносними показниками суттєво нижча, ніж у країнах ЄС.

Одним із можливих шляхів удосконалення правового статусу товариств осіб могло би стати закріплення податкових преференцій для товариств осіб, а саме, шляхом запровадження нижчих ставок податку на прибуток підприємств порівняно із ставкою прибутку, що застосовується за загальним правилом до юридичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Симонян Ю. Ю. Корпоративні відносини у командитних товариствах (цивільно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2010. 20 с.
2. Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) за 2017-2019 рр. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpo/ukr/EDRPU_2018/ks_opfg/ks_opfg_0118.htm (дата звернення: 11.01.2020).
3. Яковлев Ю.В. Командитні товариства як суб'єкти підприємницької діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2001. 20 с.
4. Отчет по форме № 1-ЮР (2018 год). Сведения о работе по государственной регистрации юридических лиц по состоянию на 01.01.2019. URL: https://www.nalog.ru/rn77/related_activities/statistics_and_analytics/forms/7243238/ (дата звернення: 11.01.2020).
5. Вартамян А.М. Правовое положение производственных кооперативов в Республике Беларусь : монография. Гродно: ГГАУ, 2011. 224 с.
6. Професійно об актуальному: Проект Закону Республіки Беларусь «Об изменении кодексов»: обзор основных изменений в главу 4 Гражданского кодекса. URL: <http://pravo.by/novosti/novosti-pravo-by/2019/january/32159/> (дата звернення: 11.12.2019).

